

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Społeczeństwo ryzyka a pedagogika społeczna

Author: Henryk Siemieniak

Citation style: Siemieniak Henryk. (2010). Społeczeństwo ryzyka a pedagogika społeczna. W: E. Syrek, (red.), "Czas społeczny akademickiego uczestnictwa w rozwoju i doskonaleniu civil society : księga jubileuszowa dedykowana profesorowi Andrzejowi Radziewiczowi-Winnickiemu w 65. rocznicę urodzin" (S. 374-383). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Henryk Siemieniak

Spółeczeństwo ryzyka a pedagogika społeczna

Każde demokratyczne państwo jest gwarantem dla żyjących w nim ludzi. Gwarancje te dotyczą bezpieczeństwa zarówno wewnętrznego, jak i zewnętrznego. Gwarancje wewnętrzne odnoszą się do kierowania rozwojem w wielu dziedzinach życia gospodarczego, kulturalno-oświatowego, politycznego, finansowego, naukowego. Ma to bezpośredni związek z zabezpieczeniem miejsc pracy, emerytur, stypendiów, poziomem wyżywienia, służby zdrowia itp.

Bezpieczeństwo zewnętrzne społeczeństwa demokratycznego gwarantowane poziomem dyplomatycznych stosunków międzynarodowych, szczególnie z najbliższymi sąsiadami, jest warunkiem niezbędnym pokoju międzynarodowego oraz stabilizacji wewnętrznej. Międzynarodowe powiązania w sferze polityki, gospodarki i finansów są dla poszczególnych społeczeństw miarą umiejętnej ich współpracy, a także stanowią o dynamice ich rozwoju.

Zagrożenia, jakie powstają w wewnętrznych procesach społecznych, mają również odniesienie do relacji zewnętrznych, które intensyfikują się w systemie światowej globalizacji. Zagrożenia te implikują ryzyko dla społeczeństwa oraz jednostki. Przykładem może być wywołany w „kasynie” na Wall Street, aktualny kryzys finansowy, który obejmuje swym zasięgiem prawie cały świat. Tylko dzięki szybkiej międzynarodowej współpracy udało się system bankowo-finansowy tymczasowo uchronić od katastrofy. Obecny kryzys finansowy porównuje się do kryzysu sprzed osiemdziesięciu lat. Skutki tamtego załamania się rynków finansowych są dokładnie znane.

Pedagogika społeczna jest nauką zajmującą się problemami społecznymi i budującą teorie wyjaśniające wiele kwestii społecznych. Napotyka ona wiele

barier w bezpośrednim przełożeniu wyników badań teoriopoznawczych i empirycznych na praktykę społeczną. Od poziomu wykształcenia i zaangażowania w sprawy społeczne kadry pedagogicznej zależy w dużym stopniu jej wartość prakseologiczna. Nauczyciel matematyki czy wychowania fizycznego jest także pedagogiem społecznym, który nie może przejść obojętnie wobec problemów socjalnych szkoły, klasy czy poszczególnych uczniów.

W teoretycznych rozważaniach nad pedagogiką społeczną i pracą socjalną zauważalne jest duże zróżnicowanie interpretacji tych pojęć. Na gruncie nauki polskiej w definicjach różnicujących pedagogikę społeczną i pracę socjalną dostrzega się dominację aspektów prakseologicznych w pracy socjalnej. „Na skutek rodowodu medycznego i opiekuńczego pracy socjalnej oraz pracowników socjalnych w Europie następuje stopniowe utożsamianie pedagogiki społecznej z pracą socjalną”¹. Pedagogika społeczna w badaniach empirycznych i w rozważaniach wskazuje na pedagogiczne i społeczne problemy, proponując rozwiązania wariantowe w doskonaleniu praktyki.

Rodzaje zagrożeń i ryzyka

Zagrożenia, które powstają wewnątrz społeczeństwa, ale i te z zewnątrz, określają stopień zamierzonego bądź niezamierzonego ryzyka. W wyniku globalizacji procesów gospodarczych, handlu i finansów społeczeństwa wchodzi w określony układ zależności i powiązań międzynarodowych, które determinują ich funkcjonalność. Jeśli w jednym z elementów zaczyna coś źle funkcjonować, przekłada się to automatycznie na inne współdziałające czynniki, które także będą coraz gorsze. Jedynie dobra logistyka i kooperacja wszystkich współdziałających elementów prowadzi do zaprojektowanych zamierzeń.

Faktory finansowe. Obecny kryzys finansowy, który dotknął nie tylko największych potęg gospodarczych, ale także takich krajów jak Islandia, rozszerza się na cały świat. Kryzys, którego przyczyn upatruje się w spekulacjach, możliwych tylko w sytuacji deregulacji rynków finansowych, przechodzi stopniowo na gospodarkę. Zaczynają to odczuwać koncerny samochodowe i firmy z nimi współpracujące. Ekonomisci zapowiadają stopniową recesję gospodarczą.

Kapitalizm stał się wirtualny. „My nic nie produkujemy, my nic nie budujemy, my robimy tylko pieniądze” — powiedział milioner i spekulant,

¹ E. Marynowicz-Hetka: *Koncepcja pracy społecznej w polskiej tradycji pedagogiki społecznej*. W: *Pedagogika społeczna i praca socjalna. Przegląd stanowisk i komentarze*. Red. E. Marynowicz-Hetka i in. Warszawa, Interart, 1996, s. 142–143.

odtwórca głównej roli w filmie *Pretty Woman*. Kapitalizm wirtualny oznacza, że w nieskończonych transakcjach finansowych pomnaża się wartość pieniądza bez związku z gospodarką oraz bez jakichkolwiek inwestycji. Wielkie pieniądze są „produkowane” w sposób spekulacyjny. Po obecnym załamaniu się wirtualnego kapitalizmu wiele ludzi realnie straciło miejsce pracy, wiele straciło dach nad głową².

Faktory gospodarcze. Kryzys sektora finansowego powoduje trudności w gospodarce. W pierwszej kolejności na sytuacji tej tracą urzędnicy bankowi, którzy zostali bez pracy, następnie miliony Amerykanów, którzy zmuszeni są opuścić swoje domy, ponieważ nie są w stanie spłacać wysokich obciążeń hipotecznych. Następną grupę stanowią konsumenci, ponieważ ceny towarów i usług będą wyższe, a w realnej gospodarce skutki kryzysu odczuwają pracownicy różnych resortów, którzy już utracili bądź stracą miejsce pracy³.

Ten bajeczny *Way of Life* został rozbudowany w wielu społeczeństwach na kredyt. Polityka obniżania podatków sprzyjała jedynie bardzo bogatym. Obserwuje się obecnie wzrost liczby organizowanych stołówek, które wydają darmowe zupy dla biednych. Zwiększa się także liczba tzw. *Heath Wagon* — jest to pomoc ambulatoryjna lekarzy amerykańskich, którzy jadąc przez kraj udzielają w namiotach lub pod gołym niebem pomocy medycznej osobom bezdomnym i potrzebującym⁴. Dynamiczny rozwój gospodarczy w wielu wysoko uprzemysłowionych krajach nie był adekwatny do postępu, jaki powinien był się dokonać w zakresie spraw socjalnych. Stopień rozwarcia między bogatymi a biednymi jest coraz większy, i to na korzyść bogatych.

Faktory demograficzne. Demografowie przewidują że w 2050 roku ludność Ziemi osiągnie liczbę około 9 mld. Można sobie w przybliżeniu wyobrazić, jakie będzie zapotrzebowanie na niezbędne środki do życia. Pomimo dynamicznego wzrostu liczby ludności świata obserwuje się jednak w krajach gospodarczo wysoko rozwiniętych spadek liczby urodzeń, który prowadzi do „starzenia się” tych społeczeństw. Zachwianie naturalnych proporcji pomiędzy populacją ludzi młodych i starych generuje nowe problemy w sektorze gospodarczym, służby zdrowia czy finansów, co może prowadzić do konfliktów między generacją ludzi młodych i starszych.

Faktory środowiska naturalnego. Środowisko naturalne człowieka jest zagrożone postępującą degradacją. Postęp gospodarczy i cywilizacyjny prowadzi do permanentnego wyniszczania środowiska naturalnego. Wysoki poziom emisji dwutlenku węgla do atmosfery, wycinanie puszczy amazońskiej, intensywna eksploatacja surowców naturalnych, zwiększony efekt

² T. Assheuer: *Pleite der letzten Utopie*. „Die Zeit” 2008, nr 40, s. 63.

³ H. Schmidt: *Der Markt ist keine sichere Bank*. „Die Zeit” 2008, nr 40, s. 1.

⁴ T. Assheuer: *Pleite der letzten Utopie...*, s. 63.

cieplarniany powodują przyspieszone topnienie lodowców i powiększanie się dziury ozonowej. Sytuacja ta prowadzi do podwyższania się poziomu wody w rzekach, a w dalszej perspektywie do ich stopniowego zanikania. Z jednej strony występuje groźba powodzi, huraganów, tajfunów i tsunami, a z drugiej — stopniowego wyczerpywania się zasobów słodkiej wody i surowców naturalnych na Ziemi.

Faktory informatyczne i Internet. Obecny poziom rozwoju informatycznego i międzynarodowej komunikacji ma wiele aspektów pozytywnych, ale także negatywne strony. Młodzież spędza średnio około 3 godzin dziennie przed komputerem. Szybki dostęp do informacji w systemie internetowym ma wiele zalet, ale stanowi też zagrożenie wynikające z łatwej dostępności do stron, które nie są adresowane do dzieci i młodzieży. Spędzanie kilku godzin dziennie przed komputerem jest przyczyną osłabienia stosunków społecznych i więzi w rodzinie oraz minimalizacji kontaktów społecznych w grupach rówieśniczych. Jednostronna interakcja komputer — dziecko prowadzi często do dominacji wyimaginowanych, wirtualnych sytuacji i wartości na niekorzyść świata realnego. Młodzież chętniej przebywa w sferze świata wirtualnego niż w świecie rzeczywistym. „Przedawkowanie” komputera bez odpowiedniej interpretacji i objaśnień ze strony dorosłych: rodziców, nauczycieli — ma negatywny wpływ na emocje, myślenie, zachowania, wartości, postawy ludzi młodych.

Dużym zagrożeniem dla dzieci i młodzieży są gry komputerowe, szczególnie te o agresywnej i brutalnej treści. Gotowość przemocy badana wśród 14-latków była tym większa, im więcej czasu poświęcali grom komputerowym. Grupa naukowców — psychologów i pedagogów — z Uniwersytetu w Tybindze potwierdziła, że agresywne i brutalne gry komputerowe prowadzą dzieci i młodzież do agresywnych, brutalnych postaw w życiu realnym.

Faktory oświaty i szkolnictwa. Międzynarodowe badania komparatystyczne w zakresie jakości kształcenia dają podstawę do oceny systemów szkolnych oraz wypracowania kryteriów dla nowych reform edukacyjnych.

Programme of International Student Assessment (PISA) jest programem do cyklicznego badania podstawowych kompetencji dorastającej generacji w krajach należących do Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD). Przeprowadzone badania w zakresie czytania tekstów ze zrozumieniem, w zakresie matematyki oraz nauk przyrodniczych ujawniły i pokazały na skali rankingowej jakość kształcenia w poszczególnych krajach⁵.

Na szczególną uwagę zasługuje szkolnictwo w Finlandii, ponieważ tamtejsi uczniowie osiągalni bardzo dobre wyniki w przeprowadzonych badaniach i byli w czołówce wszystkich rankingów.

⁵ PISA 2000. *Basiskompetenzen von Schülerinnen und Schülern im internationalen Vergleich*. Leske Buderich, Opladen, 2001.

Tworzenie okazjonalne reform szkolnych ze względu na tzw. kryzys oświaty jest nieskuteczne. Doskonalenie szkolnictwa ma sens tylko wówczas, gdy dokonuje się drogą systematycznych reform i zmian uwzględniających postęp edukacyjny. Zmiany strukturalne, które wiążą się często ze zmianą „szyldu”, nie rozwiązują problemów merytorycznych. Ciągły postęp w szkolnictwie oznacza systematyczną aktualizację celów według potrzeb. Szczególnie od chwili przystąpienia do Unii Europejskiej doskonalenie procesu edukacyjnego ma uzasadnienie z zastosowaniem metod i form na miarę wspólnych celów⁶. Dotyczy to także kwestii demokratyzacji społeczeństwa i szkolnictwa w dokonującej się transformacji⁷.

Przedstawiono tu tylko wybrane faktory, które we współczesnych społeczeństwach mają znaczący wpływ, w kategoriach ryzyka, na postęp cywilizacyjny. Do dalszych czynników należałoby zaliczyć permanentną automatyzację procesów produkcyjnych, powodującą zanikanie dużej liczby zawodów, zagrożenie terroryzmem międzynarodowym, nawoływanie do nowego wyścigu zbrojeń w Europie Środkowej, konflikty zbrojne w wielu częściach świata, choroby, głód, analfabetyzm itp.

Kategorie problemów społecznych i edukacyjnych: Andrzej Radziewicz-Winnicki — reminiscencje teorii badań naukowych

W wielkim, wielozakresowym i wieloprogowym dorobku naukowym Andrzeja Radziewicza-Winnickiego dominują studia teoretyczne z metodologii nauk społecznych, eseje, badania empiryczne, a także popularyzacja wiedzy naukowej w Polsce, w wielu krajach Europy i Ameryki⁸.

Pedagogika a ekonomia. Związki ekonomii i gospodarki z zagadnieniami oświatowo-pedagogicznymi stanowią ważny wątek w twórczości naukowej.

⁶ H. Siemieniak: *Lehrplanrevision in der Perspektive europäischer Integration — Deutschland und Polen im Vergleich*. In: *Transformation im Bildungswesen und europäische Perspektiven*. Hrsg. W. Hörner, S. Steiner-Jordan, M.S. Szymanski. Köln—Weimar—Wien, Böhlau Verlag, 1999, s. 73—86.

⁷ H. Siemieniak: *Educational Democratization in Poland — Change, Progress and European integration*. In: *Educational Democratization in Poland, Tradition and Post-Communist Transformation*. Eds. D.K. Marzec, A. Radziewicz-Winnicki. Częstochowa—Katowice, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Częstochowie, 1998, s. 361—365.

⁸ E. Syrek, A. Roter: *Andrzej Radziewicz-Winnicki. Twórczość naukowa, bibliografia prac, działalność badawcza, praca dydaktyczna w latach 1970—2005*. Katowice, Wydawnictwo „Śląsk”, 2005.

W wieloletnich dyskusjach nad wzajemnymi relacjami pomiędzy ekonomią a rozwojem społeczeństwa podejmowane były różne aspekty tego zagadnienia. „Koncentrowało się z reguły na problemach teoretycznych, ściśle merytorycznych, usuwając w cień jakiekolwiek próby rozstrzygnięć praktycznych. W tej wymianie poglądów nie uczestniczyli zbyt często — poza nielicznymi wyjątkami — pedagodzy, reprezentujący tak ważną grupę nauk o wychowaniu. Ekonomiści natomiast, ograniczając się ściśle do problemów naukowych i specyfiki własnej dziedziny wiedzy, jeśli brali udział w tej intelektualnej dyskusji, organizowanej przez przedstawicieli nauk społecznych, to zgodnie i głośno zdawali się niemal wyłącznie podkreślać różnego rodzaju sprzeczności, które występują w polskim systemie ekonomiczno-społecznym. Tak więc mówiono o sprzecznościach między opiekuńczymi zadaniami państwa a stanem jego ekonomiki czy też o sprzecznościach między wysoką międzynarodową pozycją Polski a jej niewysokim potencjałem ekonomicznym. [...] Zadania te dotyczą radykalnej poprawy sytuacji materialnej ogółu zatrudnionych, zbudowania nowoczesnej sieci świadczeń socjalnych, stworzenia techniczno-materialnych przesłanek dalszego awansu cywilizacyjnego ludności, wreszcie stopniowego ograniczania działania bodźców opartych na zróżnicowaniu ekonomicznym”⁹.

Socjopedagogiczne i pedagogiczne podejście w nowoczesnej ekonomii. Socjopedagogiczne aspekty współczesnej ekonomii mają charakter uzupełniający. Wynika to z teorii wzrostu oraz planowania gospodarczego. Uwzględnianie mechanizmów identyfikacji adaptacyjnej w strukturach ekonomicznych jest czynnikiem limitującym bądź dynamizującym tempo wzrostu gospodarczego. „Jaki wybór strategii czy wprowadzania zmian innowacyjnych w grupach pracowniczych powinien być zaakceptowany w zamiarze efektu ekonomicznego charakteryzującego się najwyższym współczynnikiem możliwości akceptacji wariantów wprowadzanych zmian? Jak oddziałuje wyobraźnia ekonomiczna na różnorodne warstwy społeczne i jaki jest wpływ tychże procesów na tworzenie określonych projektów ekonomicznych”¹⁰. „Podstawą zmian są: wspólna polityka oświatowa — wolna edukacja na wszystkich szczeblach i zwiększenie miejsc dla studentów w uczelniach wyższych. Dochód narodowy w naszym kraju jest kilkakrotnie niższy w porównaniu z dochodem bogatszych krajów europejskich.. [...] Oświata w Polsce stanowi bardzo ważny wymiar życia społecznego, w którym pewne zamierzenia zostały zrealizowane, pewne

⁹ A. Radziewicz-Winnicki: *Pedagogika i ekonomia*. W: *Pedagogika społeczna u schyłku XX wieku*. Red. A. Radziewicz-Winnicki. Katowice, ZSPM-Press, 1992, s. 143.

¹⁰ A. Radziewicz-Winnicki: *Problems of a Sociological and Pedagogical Approach to Modern Economy*. In: *Teacher Strategies. A Review and Critique of Chosen Conceptions*. Ed. A. Radziewicz-Winnicki. Katowice, Wydawnictwo UŚ, 1991, s. 17.

cele nie zostały jeszcze osiągnięte, a pewne inne wydarzenia prowadzą do otwartego konfliktu”¹¹.

Nierówności edukacyjne i różnicowanie społeczne. Różnicowanie edukacyjne jest jednym z ważnych problemów społecznych. Bariery w dostępie do lepszych szkół oraz selekcja szkolna wskazują ciągle na potrzeby w zakresie demokratyzacji oświaty. „Debata na temat społecznej i ekonomicznej transformacji w postkomunistycznej Polsce przebiega w dwóch różnych płaszczyznach. Pierwsza z nich odnosi się do zmian między radykalną a stopniową strategią. W tym względzie dominowała teza obrońców neoliberalnej, radykalnej, szybkiej strategii. Następstwem były próby terapii szokowej, która jasno akceptowała funkcjonalizm wzrostu gospodarczego, wymagając zarazem reform podstawowych instytucji, zmian, które mogły być dokonywane drogą stopniowych modyfikacji”¹². „Spór na temat ubóstwa absolutnego i względnego rysuje się szczególnie ostro w krajach wysoko rozwiniętych, w których zakres ubóstwa w znaczeniu absolutnym wyraźnie się zmniejszył, ale pozostają znaczne nierówności w poziomie życia i co za tym idzie — silne tendencje egalitarne. W Polsce, gdzie średni dochód jest niewiele wyższy od minimum socjalnego i gdzie pilnego rozwiązania wymaga problem mieszkaniowy czy zdrowia społecznego, spór o ubóstwo absolutne i względne nie przyjął w zasadzie szerokiego rozmiaru. Na ogół w naszym kraju za ubóstwo uważa się warunki materialne, które nie gwarantują zaspokojenia podstawowych potrzeb jednostki”¹³. „Nadkoncentracja przemysłu rodzi poważne konsekwencje ekologiczne. Gospodarka województwa śląskiego emituje bowiem 742 czynniki niszczące środowisko przyrodnicze człowieka. [...] We wszystkich częściach województwa przekroczone są dopuszczalne normy stężeń szkodliwych substancji, znajdujących się w powietrzu, glebie i pożywieniu. W zdegradowanym i zrujnowanym środowisku żyją i pracują ludzie ponoszący konsekwencje tej dramatycznej sytuacji”¹⁴.

Zmiany edukacyjne i społeczne. Nastawienie na zmiany i postęp edukacyjny wymagają wprowadzenia istotnych reform. „Inicjując dyskusję

¹¹ A. Radziewicz-Winnicki, E. Syrek: *Tradition in Education and Present Schooling in Poland and also Czecho-Slovakie and Hungary. An Outline of Educational, Sociale and Educational Problems*. In: *Educational Transformation in Poland and other Post-Communist Countries*. Eds. E. Górnikowska-Zwolak, A. Radziewicz-Winnicki. Katowice, LW-Press, 1992, s. 18.

¹² A. Radziewicz-Winnicki, E. Syrek: *Inheritance of the Past, Unequal Education and Sociale Reproduction of Political Thinking in New Conditions*. In: *Educational Strategies in Post-Communist Poland. Curriculum Research and Curriculum Politics*. Ed. A. Radziewicz-Winnicki. Katowice, Wydawnictwo UŚ, 2001, s. 17.

¹³ A. Radziewicz-Winnicki: *Emeryci i renciści wobec sytuacji społecznego ubóstwa*. Katowice, Wydawnictwo „Śląsk”, 1997, s. 18.

¹⁴ Ibidem, s. 35.

na temat m.in. niejednoznaczności tendencji przemian dokonujących się w nowym porządku społeczno-kulturowym społeczności lokalnych występujących w Polsce, dostrzegam zdecydowanie możliwość wystąpienia zmian i przekształceń mikrospołecznych i lokalnych w warunkach materializującej się idei społeczeństwa obywatelskiego. To ono stanie się wkrótce najważniejszym i najbliższym jednostce forum partycypacji społecznej, prowadząc do głównego celu, jakim pozostaje tęsknota za normalnością egzystencji człowieka przebiegająca w warunkach sprawiedliwego i godnego pejzażu państwa, a w zasadzie całego wielokulturowego europejskiego kontynentu opiekuńczego”¹⁵. Trzeba zlikwidować upośledzenie szkół wyższych, przezwyciężyć ich pogłębiające się zacofanie, gdyż bez tego nie ma mowy o właściwym rozwoju nauki w Polsce. Trzeba uregulować warunki pracy, płacy i budżetu pracowników nauki. Nauka jest zbyt ważnym instrumentem postępu społecznego, zbyt jest narodowi potrzebna, abyśmy mogli nadal marnować możliwości należytego wykorzystania jej wpływu¹⁶. „Większość krajów Unii Europejskiej ma już funkcjonujące systemy oceny jakości szkolnictwa wyższego lub je tworzy. [...] Także w państwach postkomunistycznych można dostrzec duże zainteresowanie zaledwie zarysowanym problemem. Niewielkie programy oceny jakości, obejmujące wybrane fragmenty szkolnictwa wyższego, funkcjonują już w Czechach i na Węgrzech. [...] Trudno jest mówić ogólnie o systemach oceny jakości kształcenia, ponieważ w krajach europejskich, które takie systemy wprowadziły, występują różnice między przyjętymi rozwiązaniami, wynikające z tradycji, historii, przyjętej polityki edukacyjnej oraz kontekstu, w którym dane uczelnie funkcjonują”¹⁷. Myślę, że niesłusznie się stało, że ukształtowały się (zwłaszcza w rodzimej nauce) tak ostre granice między poszczególnymi obszarami penetracji badawczej we współczesnej rodzinie nauk społecznych. Skoro one już istnieją, to nie powinny umniejszać dorobku z tak zwanego pogranicza dwóch lub większej liczby dyscyplin. Zbyt wąskie rozumienie nauki zubaża przecież naszą sferę działania i poznania. Lansując pogląd, że nauka polega przede wszystkim na rozwiązywaniu problemów społecznych, opierają się na uzasadnionych twierdzeniach o otaczającej jednostkę rzeczywistości¹⁸.

¹⁵ A. Radzewicz-Winnicki: *Oblicza zmieniającej się współczesności*. Kraków, Impuls, 2001, s. 59–60 i 67, 83.

¹⁶ Ibidem, s. 62.

¹⁷ Ibidem, s. 67.

¹⁸ Ibidem, s. 83.

Kilka refleksji komparatystycznych

Przedstawione fragmenty z prac naukowych Andrzeja Radziewicza-Winnickiego wskazują wyraźnie na bogaty zakres podejmowanych przez Autora problemów, zagadnień i kwestii istotnych dla społeczeństwa w trosce o doskonalenie *civil society*. Na uwagę zasługuje kompleksowość poruszanej problematyki i analiz zjawisk społecznych lub pedagogicznych. „Zręby myślenia potocznego humanisty o bliższej i dalszej przyszłości” traktowane są jako zagadnienia zmian wartości w obrębie podstawowych relacji społecznych i politycznych XXI wieku. W strukturze wielozakresowych rozważań jest mowa o zagadnieniach interpretowanych w kategoriach zmian społecznych. Autor sięga do faktów z rozwoju społeczeństwa obywatelskiego, mówi o relacjach między polityką a ekonomią, stara się pokazać postmodernizm. Podkreśla także pewną niemoc w rozwiązywaniu wielu „dylematów współczesności”, pisząc o patologii życia społecznego.

Na wielką uwagę zasługuje traktowanie kultury, wykształcenia i etyki jako czynników istotnych w rzeczywistości informatycznej, a także traktowanie edukacji i wychowania jako nieodzownych elementów w ekonomicznych i politycznych programach wszelkich zmian¹⁹.

Determinanty „edukacji jutra” w postmonocentrycznym ładzie społecznym koncentrują się wokół nauki, ideologii i szkoły. W polemice między „kompetencją cywilizacyjną” a „cywilizacyjną niekompetencją” Autor ukazuje zanikające wartości w sferze kultury ekonomicznej, identyfikacji z zakładem pracy, zanik samodyscypliny, dbałości o jakość oraz pasywność, lekceważenie dobra publicznego i coraz mniejsze zainteresowanie sprawami społecznymi. W wielu swoich modelowych rozwiązaniach przyszłościowych przez działania edukacyjne upatruje możliwości masowej kompensacji społecznej.

Przewycięzanie trudności i zagrożeń możliwe jest w ramach prawidłowej współpracy międzynarodowej w Unii Europejskiej. Takim przykładem jest Viadrina, Europejski Uniwersytet we Frankfurcie nad Odrą. Studenci i pracownicy naukowcy z Polski, Niemiec oraz innych krajów pracują wspólnie nad różnymi problemami w instytucjach naukowych i salach wykładowych po obydwu stronach Odry.

Bogata twórczość i działalność naukowa Andrzeja Radziewicza-Winnickiego stanowi duży wkład w rozwój nauk o wychowaniu. Profesor podejmuje problemy ważne dla teorii i praktyki społecznej. Często są to zagadnienia z pogranicza wielu dyscyplin naukowych, świadczące o interdy-

¹⁹ T. Urban: *Polen*. In: *Die Deutschen und Ihre Nachbarn*. Hrsg. H. Schmidt, R. von Weizsäcker. München 2008, s. 168–170.

scyplinarnym charakterze badań, a zarazem wielkiej erudycji i merytorycznej znajomości. Także troska o rozwój młodej kadry naukowej oraz popularyzacja polskiej pedagogiki i nauk o wychowaniu poza granicami kraju są dowodem dużego zaangażowania naukowego i społecznego Profesora.

Z okazji Twojego Jubileuszu — 65. urodzin — życzę Ci dużo zdrowia, dalszych sukcesów naukowych i wszystkiego dobrego.